

BORGARTING LAGMANNSRETT

KJENNELSE

Avsagt: 21.11.2011

Saksnr.: 11-168804SAK-BORG/04

Dommere:

Lagmann
Lagdommer
Lagdommer

Espen Bergh
Magne Spilde
Tonje Vang

Innklaget	Politiets Sikkerhetstjeneste Den Sentrale Enhet	Line Nyvoll Nygaard
Klager	Morgenbladet AS	Advokat Ane Stokland
Klager	P4 Radio Hele Norge AS	Advokat Ane Stokland
Klager	Avisen Vårt Land AS	Advokat Ane Stokland
Klager	Klassekampen AS	Advokat Ane Stokland
Klager	TV 2 AS	Advokat Ane Stokland
Klager	Aftenposten AS	Advokat Ane Stokland
Klager	Norsk Redaktørforening	Advokat Ane Stokland
Klager	Verdens Gang AS	Advokat Ane Stokland
Klager	Stavanger Aftenblad AS	Advokat Ane Stokland
Klager	Bladet Nordlys AS	Advokat Ane Stokland
Klager	Dagsavisen AS	Advokat Ane Stokland
Klager	Mediehuset Nettavisen AS	Advokat Ane Stokland
Klager	AS Dagbladet	Advokat Ane Stokland
Klager	Fædrelandsvennen AS	Advokat Ane Stokland
Klager	Norsk Rikskringkasting	Advokat Ane Stokland
Klager	Utrop AS	Advokat Ane Stokland
Klager	Norsk Presseforbund	Advokat Ane Stokland
Klager	Bergens Tidende AS	Advokat Ane Stokland

Saken gjelder begjæring fra en rekke presseorganer, betegnet som en samlet norsk presse, om tilgang til lydbandopptak fra forhandlingene i daværende Eidsivating lagmannsrett i straffesaken mot Arne Treholt i 1985.

Pressen fremsatte 17. februar 2011 begjæring til Politiets sikkerhetstjeneste (PST) om tilgang til lydbandopptakene i Treholt-saken. Begjæringen ble besvart ved brev fra PST 4. mars 2011. I brevet ble vist til at anmodningen gjelder tilgang til gradert materiale, og til at vurderingen av hvorvidt materialet kan avgraderes er en omfattende og tidkrevende prosess. PST uttalte videre:

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker jobber for tiden med å vurdere hvorvidt det er grunnlag for å gjenåpne straffesaken mot Arne Treholt. Lydopptakene fra hovedforhandlingen er i likhet med annet materiale i saken oversendt kommisjonen. PST finner ikke å kunne realitetsbehandle begjæringen nå, fordi vi mener arbeidet med å avgradere materialet bør utstå til kommisjonens arbeid er avsluttet.

Pressen innga 11. mars 2011 klage og ba om at saken ble oversendt overordnet påtalemyndighet for avgjørelse, jf. påtaleinstruksen § 4-4 siste ledd. I klagen ble det avslutningsvis gitt uttrykk for at man også vurderte å bringe saken inn for domstolene.

Pressen fremsatte 6. mai 2011 begjæring til Oslo tingrett med slik påstand:

Prinsipalt: Pressen gis tilgang til hele opptaksmaterialet fra lagmannsrettens behandling av straffesaken mot Arne Treholt i 1985, inkludert opplesningen av selve dommen.

Subsidiært:

1. Pressen gis tilgang til den del av opptakene som ble gjort fra den del av rettsforhandlingene som gikk for åpne dører.
2. Pressen gis tilgang til den del av opptakene som omhandler pengebeviset, herunder fremleggelsen av pengebeviset, polititjenestemennenes forklaringer i tilknytning til pengebeviset/husransakelsene og domsopplesningen vedrørende pengebeviset.
3. PST pålegges umiddelbart å vurdere om de resterende deler av opptakene som ble gjort fra lukkede dører skal avgraderes.

Atter subsidiært:

1. Pressen gis tilgang til den del av opptakene som ble gjort fra den del av rettsforhandlingene som gikk for åpne dører.
2. PST pålegges umiddelbart å vurdere om de deler av opptakene som ble gjort fra lukkede dører skal avgraderes.

For alle tre tilfeller: Pressen tilkjennes saksomkostninger med tillegg av lovbestemt forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.

Det ble i begjæringen vist til at rett til domstolsprøvelse følger både av dem europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 10 og av straffeprosessloven § 28 syvende

ledd. I forbindelse med ankesaken har pressen presisert at hovedanførselen er at EMK artikkel 10 om ytringsfrihet og praksis fra den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) medfører at pressen må få tilgang til samtlige deler av lydopptakene og at tilgang kan gis uten at lydopptakene formelt må avgraderes først. Subsidiært anføres at det samme følger av straffeprosessloven § 28 og tradisjonell norsk rett.

Den 9. juni 2011 besluttet Gjenopptakelseskommissjonen ikke å gjenåpne Treholt-saken. I prosesskriv 22. juni 2011 til Oslo tingrett opplyste PST at man hadde mottatt saks-materialet, inkludert lydbåndopptakene, i retur fra Gjenopptakelseskommissjonen. Det ble videre opplyst at man nå, i forståelse med Oslo statsadvokatembeter, ville gå i gang med en realitetsprøving av pressens begjæring.

Oslo tingrett avsa 29. august 2011 avgjørelse, betegnet beslutning, med slik slutning:

1. PST begjæring om avvisning tas ikke til følge.
2. PST pålegges straks på hensiktsmessig måte å gi pressen tilgang til kopi av alle lydopptakene fra åpen rett i Treholtsaken.
3. PST pålegges straks å oversende lydopptakene fra lukket rett i Treholtsaken til Borgarting lagmannsrett for lagmannsrettens vurdering av avgradering av hele eller deler av opptakene.
4. Blir hele eller deler av lydopptakene fra lukket rett avgradert av lagmannsretten, pålegges PST straks på hensiktsmessig måte å gi pressen tilgang til kopi av avgraderte lydopptak fra forklaringene til vitnene 39 – 52 (tjenestemenn ved POT).
5. For øvrig har tingretten ikke avgjort pressens tilgang til annet lydmateriale som blir avgradert.
6. Dersom denne avgjørelsen påankes, gis oppsettende virkning vedrørende samtlige punkter ovenfor inntil det foreligger rettskraftig avgjørelse.
7. Saksomkostninger tilkjennes ikke.

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) har anket avgjørelsen. Det gjøres prinsipalt gjeldende at pressens begjæring ikke tas til følge, subsidiært kreves tingrettens beslutning opphevet. PST har ikke opprettholdt den prinsipale anførselen fra tingretten om avvisning av begjæringen.

Presseorganene har også inngitt anke, der det prinsipalt gjøres gjeldende krav på tilgang til hele opptaks materialet. Pressen har nedlagt slik påstand:

Prinsipalt: Pressen gis tilgang til hele opptaks materialet fra lagmannsrettens behandling av straffesaken mot Arne Treholt i 1985, inkludert opplesningen av selve dommen.

Subsidiært: PSTs anke forkastes.

PST har opplyst at pressens klage inngitt 11. mars 2011 ble oversendt Oslo statsadvokatembeter 10. mai 2011. Det er videre opplyst at Oslo statsadvokatembeter så langt ikke har truffet noen avgjørelse i saken, og at behandlingen er stilt i bero som følge av saken som er til behandling i domstolene.

Lagmannsretten bemerker:

Høyesteretts kjæremålsutvalg behandlet i 2006 en begjæring fra Norsk rikskringkasting om innsyn i de samme lydbåndopptakene som begjæringen nå gjelder. I kjæremålsutvalgets avgjørelse, inntatt i Rt. 2006 side 518, er det redegjort for bakgrunnen for opptakene. Kjæremålsutvalget har i sin avgjørelse videre behandlet de rettsreglene som regulerer adgangen til innsyn. De aktuelle reglene er ikke endret siden 2006. Lagmannsretten finner det klart at den begjæringen som er fremsatt nå, må vurderes i samsvar det som følger av kjæremålsutvalgets kjennelse fra 2006.

Dette innebærer at spørsmålet om tilgang til lydbåndopptakene må vurderes etter straffeprosessloven § 28 og bestemmelsene om utlån av dokumenter i påtaleinstruksen kapittel 4. Det er for behandlingen av saken og lagmannsrettens kompetanse uten betydning at opptakene gjelder rettsforhandlingene ved daværende Eidsivating lagmannsrett.

Straffeprosessloven § 28 første ledd lyder slik:

Utskrift av rettsbøker og andre dokumenter i en straffesak som retten har avsluttet behandlingen av, kan kreves av

- a) den fornærmede,
- b) etterlatte, og
- c) enhver annen som det har rettslig interesse for.

Det følger av § 28 syvende ledd at dersom en begjæring om dokumentinnsyn etter § 28 blir avslått, kan spørsmålet begjæres forelagt retten til avgjørelse. Det er i den foreliggende begjæringen vist til § 28, og saken er i samsvar med det som følger av Rt. 2006 side 518 avsnitt 23 brakt inn for tingretten som første instans.

Det er på det rene at straffeprosessloven § 28 første ledd bokstav a eller b ikke kommer til anvendelse i dette tilfellet. Tingretten har videre lagt til grunn at den interesse pressen har i innsyn, ikke faller inn under begrepet "rettslig interesse", jf. bokstav c. Lagmannsretten er enig i dette. Som tingretten peker på, må det for at det skal foreligge rettslig interesse, kunne påvises en aktuell rettsusikkerhet som gjelder parten. Pressens interesse i innsyn er i dette tilfellet ikke knyttet til presseorganenes egen rettslige stilling.

Etter dette legger lagmannsretten til grunn at begjæringen om innsyn ikke kan tas til følge på det grunnlag at det foreligger ”rettslig interesse”, jf. straffeprosessloven § 28 første ledd bokstav c.

Tingretten har imidlertid lagt til grunn at en rettslig prøving etter straffeprosessloven § 28 ikke er begrenset til vilkåret om rettslig interesse. Tingretten uttaler blant annet:

Tingretten legger etter dette til grunn at § 28 om rettslig interesse ikke er en definitiv terskel for å gi innsyn etter bestemmelsen. Med rettslig interesse har vedkommende i utgangspunktet *krav* på innsyn, men dette utelukker ikke at noen med saklig grunn etter en samlet forholdsmessighetsvurdering kan gis helt eller delvis innsyn.

Tingrettens konklusjon på dette punkt er at tingretten etter straffeprosessloven § 28 *kan* avgjøre en begjæring om tilgang til lydopptak fra hovedforhandling basert på saklig interesse.

Lagmannsretten er ikke enig i dette. Etter lagmannsrettens syn kan domstolene etter en prøving som bestemt i straffeprosessloven § 28 syvende ledd bare gi innsyn dersom retten finner at vilkårene for innsyn etter denne bestemmelsen er oppfylt. En begjæring om innsyn på et annet grunnlag kan ikke behandles etter denne bestemmelsen.

Påtaleinstruksen innholder i kapittel 4 bestemmelser om utskrift og utlån av dokumentene i en avsluttet straffesak. Paragraf 4-1 gjelder innsyn for fornærmede, etterlatte og andre som innsyn har rettslig interesse for. Denne bestemmelsen har således samme virkeområde som straffeprosessloven § 28.

Regler om innsyn for andre finnes i påtaleinstruksen § 4-2. Etter § 4-2 tredje ledd ”kan” en begjæring om innsyn fra andre enn sakens parter eller offentlige myndigheter etterkommes dersom de foreligger ”saklig grunn” for innsyn. Begjæringen skal behandles av det politidistrikt hvor saken er arkivert, jf. påtaleinstruksen § 4-4 første ledd. Som påpekt i Rt. 2006 side 518 avsnitt 21 og 22 er rett myndighet i denne saken PST. Den videre saksbehandlingen er regulert i påtaleinstruksen § 4-4 fjerde ledd første punktum, som lyder slik:

Avslås en begjæring om utlån eller gjennomsyn etter reglene i § 4-2, skal vedkommende gjøres kjent med at spørsmålet kan kreves forelagt overordnet påtalemyndighet.

Pressen har 11. mars 2011 inngitt klage til Oslo statsadvokatembeter. Pressens begjæring om rettslig avgjørelse ble fremsatt før klagen var behandlet. Behandlingen av klagen er senere stilt i bero som følge av pressens begjæring om rettslig avgjørelse.

Lagmannsretten bemerker at pressen således har valgt å fremme begjæring om innsyn for domstolen uten at den klageadgangen som følger av påtaleinstruksen § 4-4 er uttømt.

Lagmannsretten viser videre til at det er lagt til grunn til grunn i Rt. 2006 side 518, se avsnitt 23, og Rt. 1988 side 706 at en avgjørelse om å nekte dokumenttilgang etter påtaleinstruksen § 4-2 ikke kan prøves av domstolene.

Etter dette finner lagmannsretten at pressens begjæring om innsyn ikke kan tas til følge, verken med grunnlag i straffeprosessloven § 28 eller på annet grunnlag. Lagmannsretten finner det klart at EMK artikkel 10 ikke kan gi rett til å fremme en begjæring om innsyn direkte for domstolen i strid med de saksbehandlings- og kompetanseregler som følger av straffeprosessloven § 28 og bestemmelsene i påtaleinstruksen, jf. bl.a. Rt. 2007 side 343. Det er ikke grunn for lagmannsretten til å gå inn på om og i tilfelle hvordan en eventuell endelig beslutning fra overordnet påtalemyndighet om å nekte innsyn kan bringes for domstolene med påstand om brudd på EMK.

Kjennelsen er enstemmig.

SLUTNING

Begjæringen om innsyn tas ikke til følge.

Espen Bergh

Magne Spilde

Tonje Vang

Berkeftes for førstelagmannen: